

Projekts

Saprašanās memorands par inovatīvu MVU veicināšanu, iesaistot uzņēmējdarbībā vairāk sieviešu un uzlabojot sieviešu, kā arī vecāka gadagājuma iedzīvotāju nodarbinātību Latvijā

Latvijas situācija un izaicinājumi

Inovācijas MVU darbībā raksturo šādi izaicinājumi:

- ES Inovāciju apvienības rezultātu pārskatā¹ par 2010. un 2011. gadu Latvija ieņēma pēdējo vietu. Tas ierobežo ekonomikas attīstības potenciālu.
- Latvijā ir zemākais pirktspējas līmenis Baltijas valstīs, tāpēc kā prioritāte ir jāizvirza darba produktivitātes paaugstināšana.
- Latvijai ir zemākais zināšanu ietilpīgo darbavietu īpatsvars Baltijas valstīs, tāpēc prioritāra nozīme ir MVU ieguldījumu izpētei palielināšana un augsti kvalificētu darbinieku piesaistīšana.
- Latvijā salīdzinājumā ar citām Baltijas jūras reģiona valstīm ir zema darba produktivitāte, lai to paaugstinātu un nodrošinātu ilgtspējīgu ekonomikas attīstību, Latvijai ir jārealizē savs inovāciju potenciāls.
- Darbspējīgo iedzīvotāju skaits Latvijā jau ir nedaudz samazinājies, un demogrāfiskās prognozes liecina, ka līdz 2020. gadam Latvija izjutīs viskrasāko darbspējīgo iedzīvotāju samazināšanos Baltijas jūras reģiona valstīs — par 18,4%. Tāpēc vecāka gadagājuma iedzīvotāju nodarbinātība ir temats, kas būs aktuāls ilgtermiņā.
- Kaut gan Latvijā bezdarba līmenis ir augsts, dažās nozarēs trūkst kvalificētu darbinieku.
- Sieviešu nodarbinātības līmenis (64,9%, salīdzinājumam — vidējais rādītājs ES-27 valstīs ir 62,1%) Latvijā ir tikai nedaudz mazāks nekā vīriešu nodarbinātības līmenis (65,1%, salīdzinājumam — vidējais rādītājs ES-27 valstīs ir 75,1%). Abu dzimumu nodarbinātības līmenis salīdzinājumā ar līmeni citās Baltijas jūras reģiona valstīs ir zems. Lai palielinātu kvalificētu darbinieku nodarbinātību, ir ļoti ieteicams palielināt gan vīriešu, gan sieviešu nodarbinātības līmeni.
- Sieviešu un vecāka gadagājuma iedzīvotāju nodarbinātība palīdzēs realizēt slēpto inovāciju potenciālu un samazinās prasmju trūkumu, kā rezultātā MVU varēs izstrādāt radošus un inovatīvus risinājumus. Ir svarīgi panākt vispārēju sieviešu nodarbinātības līmeņa palielināšanos Latvijā, jo bezdarbs rada sociālās atstumtības draudus.

ES dalībvalstu rezultāti inovāciju jomā 2011. gadā

- Saskaņā ar ES Inovāciju apvienības rezultātu pārskata rādītāju "Uzņēmumu vadītāju dzimumu sadalījums" 2010. gadā 36% sieviešu bija uzņēmumu vadītājas, salīdzinājumam — vidējais rādītājs ES-27 valstīs bija 33%,

¹ http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/facts-figures-analysis/innovation-scoreboard/index_en.htm

respektīvi, šis rādītājs bija nedaudz lielāks nekā vidēji ES-27 valstīs, tomēr zemāks nekā valstīs, kas ieņem vadošās pozīcijas ES. Turklāt Latvijā ļoti izplatīti ir gadījumi, kad sievietes sāk uzņēmējdarbību, dibinot uzņēmumus bez darbiniekiem. Tāpēc noteikti ir jāveicina sieviešu pašnodarbinātība un jāpalīdz stiprināt viņu jaundibinātie uzņēmumi.

- Attiecībā uz sieviešu un vecāka gadagājuma iedzīvotāju darba apstākļiem situācija Latvijā salīdzinājumā ar citām Baltijas jūras reģiona valstīm ir problemātiska (skatīt Eiropas Dzīves un darba apstākļu uzlabošanas fonda Ceturto pārskatu par darba apstākļiem Eiropā, Dublinā, 2008. gads).

Saprašanās memorands

Memoranda parakstītāji — valsts institūciju un NVO pārstāvji — atzinīgi vērtē projektā „Innovative Small and Medium Enterprises by Gender and Age“ izstrādātās iniciatīvas, atbalsta to ieviešanu Latvijā un aņemas:

1. Veicināt izpratni sabiedrībā par inovācijām MVU kā galveno ekonomikas attīstības prioritāti. Sieviešu un vīriešu vienlīdzības panākšana darbā palīdzēs izmantot nepieciešamās kompetences, lai veicinātu jaunradi un zinātību. Sieviešu un vecāka gadagājuma iedzīvotāju nodarbinātības veicināšana atbalsta inovācijas, nodrošināšana, produktivitātes paaugstināšanu un izaugsmes stiprināšanu reģionos. Visām ieinteresēto pušu darbībām jābūt orientētām uz MVU darbības nostiprināšanu sabiedrības interesēs, jo MVU ir ekonomikas un sabiedrības mugurkauls.
2. Atbalstīt sieviešu un vecāka gadagājuma iedzīvotāju ilgāku nodarbinātību, viņu iespējas sākt uzņēmējdarbību vai kļūt par pašnodarbinātajiem, kas samazinās sociālo spiedienu uz valdību un uzlabos iedzīvotāju dzīves kvalitāti. Veicināt sieviešu un vecāka gadagājuma iedzīvotāju nodarbinātību un nodarbināmību, gatavību darbam un iesaistīšanos uzņēmējdarbībā, veicot konstruktīvus pasākumus, lai risinātu demogrāfisko pārmaiņu sekas un veicinātu tādas ekonomikas attīstību, kuras virzītājspēks ir inovācijas.
3. Atbalstīt tādu nosacījumu izveidi politikas izstrādē, uzņēmējdarbībā, izglītībā, kultūrā, sociālajā jomā un finanšu jomā, lai paaugstinātu produktivitātes līmeni un sabiedrības labklājību, nodrošinot dialogu ar visām galvenajām ieinteresēto personu grupām.
4. Veicināt darbinieku dzimuma struktūras pārvaldību un vecuma struktūras dažādošanu uzņēmumos ar nolūku uzturēt un stiprināt sieviešu un vecāka gadagājuma iedzīvotāju gatavību darbam, nodarbināmību un darba produktivitātes paaugstināšanu, sniedzot MVU plašu informāciju un konsultāciju pakalpojumus.
5. Visaptveroši veicināt uzņēmējdarbību kopumā un it īpaši sieviešu dibinātus uzņēmumus ar mērķi ievērojami palielināt sieviešu uzņēmēju un sieviešu jaundibināto uzņēmumu skaitu, lai nodrošinātu augstu ekonomikas stabilitātes līmeni un iespēju radīt papildu darbavietas.
6. Veicināt izglītības un mūžizglītības attīstību, kā arī uzņēmējdarbības izglītības politikas izstrādi un apstiprināšanu Latvijā un šīs politikas efektīvu īstenošanu, jo

izglītība ir galvenais inovāciju, konkurētspējas un lielāka darbavietu skaita radīšanas veicinošais faktors.

7. Memoranda parakstītājas puses iesaka regulāri veidot apaļā galda diskusiju „*Innovation by Gender and Age*”, kura tiktu rīkota vismaz divas reizes gadā un kura novērtētu sasniegumus, plānotu citas vajadzīgas un būtiskas politikas nostādnes un pasākumus, lai veicinātu sieviešu sadarbības tīklu veidošanu un kļūtu par atzītu pastāvīgu padomdevēju struktūru visām svarīgākajām ieinteresēto personu grupām, jo īpaši politikas veidošanas jomā. Šajās regulārajās apaļā galda diskusijās noteikti ir jāiesaista sieviešu un vecāka gadagājuma iedzīvotāju pārstāvjus.

Parakstot šo memorandu, mēs piekrītam stratēģiskā līmenī cieši sadarboties kopīgu interešu jomās, lai veicinātu inovācijas, nodrošinot vienlīdzīgas iespējas sievietēm kā arī vecāka gadagājuma iedzīvotājiem attīstīties kā darba ņēmējiem un uzņēmējiem, lai veicinātu inovatīvas ekonomikas attīstību Latvijā.

Aicinām citas institūcijas un organizācijas pievienoties šim memorandam un aktīvi piedalīties svarīgajā sociālajā, ekonomiskajā un politiskajā dialogā ar mērķi palīdzēt radīt vairāk iespēju sievietēm un vecāka gadagājuma iedzīvotājiem MVU sektorā Latvijā, veicinot darba produktivitātes pieaugumu un dzīves kvalitātes paaugstināšanu.

Labklājības ministrija

Ekonomikas ministrija

Izglītības un zinātnes ministrija

Valsts izglītības satura centrs (VISC)

Nodarbinātības valsts aģentūra

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija

Latvijas Pašvaldību savienība

NVO Līdere

Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera

Latvijas Amatniecības kamera

Latvijas Universitāte

Sievietes (un to intereses nodarbinātības jomā) pārstāvošas organizācijas, t.i., apvienības, sadarbības tīkli un līdzīgas struktūras

Pielikums

Memorands tiek parakstīts projekta "Innovative SMEs by Gender and Age" (IGA) ietvaros. Tālāk ir aprakstīti šajā projektā risinātie Baltijas jūras reģiona valstu izaicinājumi, kā arī projekta mērķi, ko īsteno 13 projekta partneri.

Izaicinājumi Baltijas jūras reģionā

Neatkarīgi no vajadzībām ekonomikas jomā vienlīdzīgas iespējas ir būtisks sociāls jautājums. Tāpēc ir:

- jāpalielina nodarbināto sieviešu īpatsvars kopumā,
- jāveicina sieviešu nodarbinātība vadošos amatos,
- jāveicina pašnodarbinātība, it īpaši sieviešu pašnodarbinātība,
- jāpalielina nodarbināto vecāka gadagājuma iedzīvotāju īpatsvars,
- jāpanāk vienlīdzīga atbildība par vienādu darbu.

Tomēr pašlaik mainīgajos apstākļos tiek uzskatīts, ka nodarbināto sieviešu un vecāka gadagājuma iedzīvotāju īpatsvars ir steidzami jāpalielina arī šādu ekonomisko apsvērumu dēļ:

1. Līdz 2030. gadam visās Baltijas jūras reģiona valstīs, izņemot Zviedrijā, iedzīvotāju skaits darbības vecumā samazināsies par līdz pat 18,4%. Darbspējīgo iedzīvotāju skaits Baltijas valstīs samazinās arī ekonomikas lejupslīdes izraisītās lielās emigrācijas dēļ. Ir jāuzsver ekonomikas attīstība un nodarbinātības palielināšana. Ekonomikas attīstību ilgtermiņā kavē uzņēmēju, vadītāju un kvalificētu speciālistu trūkums, kas kļūst arvien izteiktāks, tāpēc steidzami ir jārod risinājums, kā labāk izmantot valsts potenciālo darbaspēku, jo īpaši palielinot sieviešu un vecāka gadagājuma iedzīvotāju nodarbinātību, bet arī samazinot jauniešu bezdarbu un veicinot jauniešu nodarbinātību.
2. Ir plaši jāveicina uzņēmējdarbības prasmes, kā rezultātā tiktu panākta pašnodarbinātības īpatsvara palielināšanās. Būtisks vadošos amatos strādājošo sieviešu, kā arī sieviešu – patstāvīgu uzņēmēju vai uzņēmēju – skaita pieaugums palielina uzņēmējdarbības potenciālu un ievērojami palīdz mazināt uzņēmēju trūkumu.
3. Baltijas valstu paredzamās izaugsmes perspektīvas kopumā ir labas. Visoptimistiskākās parasti ir prognozes, kas attiecas uz mazo un vidējo uzņēmumu sektoru; MVU īpatsvars uzņēmumu kopskaitā jau tagad ir 99% un tie jau tagad nodarbina 70% darba ņēmēju. Tomēr MVU darba tirgū ir daudz mazāka ietekme nekā lielajiem uzņēmumiem, tāpēc attīstības kontekstā MVU var nonākt zaudētāju lomā. Tādēļ MVU izaugsmes potenciāls praktiski netiktu izmantots, un ciestu valsts/reģiona vispārējā ekonomikas attīstība ilgtermiņā. Tāpēc sieviešu un vecāka gadagājuma iedzīvotāju iesaistīšanās MVU veicināšana ir īpaši svarīga gan šīm grupām, gan ekonomikas attīstībai kopumā.
4. Lai spētu konkurēt globālā mērogā, ir jāsasniedz labs darba ražīguma līmenis visā Baltijas jūras reģionā, it īpaši reģiona dienvidu valstīs. To var panākt tikai ar jauniem, inovatīviem ražojumiem un pakalpojumiem, kā arī darba procesiem un apstākļiem. Vācijas vadošo personāla konsultantu pētījumos 2011. gadā konstatēts, ka uzņēmumi, kuros ir lielāks sieviešu īpatsvars un tiek plaši izmantota vecāka gadagājuma darbinieku zinātība, parasti ir inovatīvi un ražīgāki. Palielinot nodarbināto sieviešu un vecāka gadagājuma iedzīvotāju īpatsvaru, parasti uzlabojas uzņēmuma ražīgums.

5. Pakalpojumu jomās, kurās ir vajadzīgas plašas zināšanas, līdztekus tehniskiem jauninājumiem arvien svarīgāki kļūst ražojumu un procesu jauninājumi. Vislielākās inovāciju un ražīguma rezerves ir rodamas personāla resursos un organizāciju attīstībā, tostarp izglītībā. Attīstība šajā jomā veicina iespēju vienlīdzību un uzlabo konkurētspēju. Sieviešu spējas būt inovatīvām un vecāka gadagājuma iedzīvotāju pieredze un zināšanas ir ļoti ievērojams iekšējs potenciāls, kas jāizmanto, lai labumu gūtu visa sabiedrība.
6. Vienlīdzīgu iespēju radīšana, it īpaši sieviešu un vecāka gadagājuma iedzīvotāju nodarbinātības un pašnodarbinātības veicināšana, var stimulēt inovācijas, darba ražīgumu un ilgtspējīgu izaugsmi. Tā dos ieguldījumu citu aktuālu problēmu risināšanā – lielais jauniešu bezdarbs, gados jauno un kvalificētu darba ņēmēju emigrācija vai uzņēmēju un kvalificētu darbinieku trūkums.

Projekts „Innovative SMEs by Gender and Age”

Projektā „Innovative Small and Medium Enterprises by Gender and Age” tiek apskatīti iepriekš minētie izaicinājumi un izstrādāti risinājumi. Tā mērķi ir:

- ✓ sasniegt Baltijas jūras reģiona dienvidu valstīs tādu pašu iespēju vienlīdzības līmeni sievietēm kā reģiona ziemeļu valstīs;
- ✓ stiprināt inovāciju veicināšanu mazajos un vidējos uzņēmumos, veidojot darba kultūru, kas nepārprotami uzlabo sieviešu iespēju vienlīdzību;
- ✓ atbalstīt reģionālo attīstību, lai optimāli attīstītu cilvēkresursus un konkurētspēju, īstenojot atbilstošu dzimumu līdztiesības un izglītības politiku.

Projektā četros līmeņos tiek īstenotas tālāk minētās darbības:

1. Individuāli: nodrošināt kvalificētus konsultantus un izstrādāt rokasgrāmatu, stimulēt motivāciju un gatavību darbam, tādējādi palielinot darbā iesaistīto sieviešu un vecāka gadagājuma iedzīvotāju īpatsvaru.
2. Uzņēmumos: atbalstīt sievietēm un vecāka gadagājuma iedzīvotājiem piemērotus darba apstākļus un attīstīt personāla resursus, pārņemot labas prakses piemērus, kā arī nodrošinot profesionālo apmācību un koučingu.
3. Organizācijās: 45 kameru un 15 universitāšu kompetence un apņemšanās atbalstīt inovācijas un iespēju vienlīdzību.
4. Politikā: stratēģiskās programmas, piecu reģionālu memorandu un divu rīcības programmu izstrāde vienlīdzīgu iespēju radīšanai un MVU inovāciju veicināšanai.

Ir izveidota projekta partnerība, kas atspoguļo gan projekta mērķu ģeogrāfisko, gan funkcionālo daudzveidību:

- Hanzas Parlaments (*Hanseatic Parliament*), Vācija
- Šverīnes Amatniecības kamera (*Schwerin Chamber of Skilled Crafts*), Vācija
- Hamburgas Starptautiskās ekonomikas institūts (*Hamburg Institute of International Economics*), Vācija
- Organizācija *Work and Future*, Vācija
- Gdaņskas Tehniskā universitāte (*Gdańsk University of Technology*), Polija

- Bjalistokas Profesionālās apmācības fonds (*Bialystok Foundation of Professional Training*), Polija
- Lietuvas Pedagoģijas universitāte (*Lithuanian University of Educational Sciences*), Lietuva
- Valsts izglītības satura centrs, Latvija
- Baltkrievijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras Minskas departaments (*Minsk Department of the Belarusian Chamber of Commerce and Industry*)
- Baltkrievijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras Brestas departaments (*Brest Department of Belarusian Chamber of Commerce and Industry*)
- Satakuntas Universitāte (*Satakunta University*), Somija
- Apvienība *Norden*, Zviedrija
- Ziemeļvalstu Amatniecības forums (*The Nordic Forum of Crafts*), Norvēģija